

”Det löser man väl som förälder”

mamma, 41 år

En rapport om högstadieföräldrars tankar om vikten av att prata hbt-frågor med sina barn

Mikael Björk Blomqvist

Niclas Sandin

Mika Nielsen

RFSL Ungdom

RFSL Ungdom, Ungdomsförbundet för sexuellt likaberättigande, är Sveriges enda rikstäckande ungdomsorganisation för homo-, bi- och transungdomar (HBT-ungdomar). Förbundet är religiöst och partipolitiskt obundet och har som huvudsakligt uppgift att förbättra livskvalitén för homosexuella, bisexuella och transungdomar vilket görs genom ett brett socialt engagemang och ett intensivt påverkansarbete mot politiker, myndigheter och andra beslutsfattare.

NMA

NMA är ett undersökningsföretag med fokus på kommunikationsutveckling. En förutsättning för att kunna påverka människor är att ha en insikt om hur de idag tänker och känner kring frågor man eventuellt vill förändra. En djupare kunskap ger större handlingskraft att skapa effektivare kommunikation.

NMA arbetar främst med kontinuerliga mätningar utifrån en indirekt metodik (tracking). Som viktigt komplement till detta erbjuder vi även kvantitativa studier och djupintervjuer som syftar till att skapa en systematisk utveckling av konsumentinsikten.

Innehållsförteckning

Inledning

1. Sammanfattning
2. Bakgrund
3. Forskning och rapporter
 - 3.1 Psykisk hälsa och ohälsa hos ungdomar som attraheras av personer av sitt eget kön
 - 3.2 Tystnadens tyranni – om heterosexualiteten som norm och homofobi i skolan
 - 3.3 Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang
 - 3.4 Rapportering av regeringsuppdrag: relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft
 - 3.5 Vad hände sen? Riksdagsbeslut och myndigheters åtgärder för att förbättra homosexuellas situation
 - 3.6 Arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling – Undervisning om sex och samlevnad
 - 3.7 ”Homosexualitet är inte olagligt om man är över 15 år” – Inkludering och exkludering av homosexuella, bisexuella och transpersoner i biologiböcker.
4. Föräldraundersökningen
 - 4.1 Metod
 - 4.2 Resultat
 - 4.2.1 Vad föräldrar tycker att det är viktigt att prata om
 - 4.2.2 Vad föräldrar och barn pratar om
 - 4.2.3 Vd föräldrar tycker det är svårt att prata om
 - 4.2.4 Informationsmaterial kring HBT
 - 4.3 Analys
5. Slutsatser
6. Åtgärdsförslag

Inledning

För många ungdomar är situationen under högstadie- och gymnasietiden svår och tung. Beroendet av skolkamraternas ”godkännande” är viktigt och något som styrs av hårt reglerande normer. Normerna är avgörande för om du får vara med i gemenskapen eller inte, om man kommer bli mobbad eller inte bli mobbad. Hårdast är reglerna kring hur flickor respektive pojkar skall vara och inte vara, hur man får klä sig, hur mycket plats man får ta, vem man skall vara kär i och vilka fritidsintressen man bör ha. Elever som bryter mot dessa normer riskerar hårda repressalier med allt från utfrysning och glåpord till våld.

Föräldrarna har här en särskilt viktig roll, där skolan inte räcker till, att försöka bryta de normer som i tysthet byggts upp och på så sätt också skapa en hemmamiljö trygg från kompisarnas gruppträck.

Att berätta för sina föräldrar att man är homo- eller bisexuell eller har en annan könsidentitet än vad som förväntas av en är ofta en väldigt jobbig situation när man är ung, inte minst då man är starkt beroende av föräldrar känslomässigt och materiellt. Om man dessutom är osynliggjord i skolan och riskerar att bli trakasserad av andra elever är behovet av en trygg hemmamiljö extra stort.

RFSL Ungdom vill göra denna svåra period i många hbt-ungdomars uppväxt lite lättare, genom att belysa hur situationen för gruppen ser ut och hur föräldrar hanterar de frågor som är kopplad till sexualitet och kön. Av den anledningen gav RFSL Ungdom NMA i uppdrag att genomföra den enkätundersökning som presenteras nedan. Den här rapporten är ett samarbete utifrån det uppdraget. NMA har skrivit och står för avsnitt fyra. Rapportens övriga delar är RFSL Ungdoms.

1. Sammanfattning

RFSL Ungdom har tillsammans med NMA tagit fram en studie som visar på att högstadieföräldrar tycker homosexualitet är minst viktigt att prata med sina barn i jämförelse med flera andra frågor.

Dessutom visar undersökningen att man tycker frågor som rör homosexualitet och könsroller är svåra att prata om med sina barn.

Tidigare studier har visat att skolan inte klarar av att tillhandha ha en bra miljö fri från homofobi. Var tredje hbt-ungdomar i högstadeiårlidern har en eller flera gånger försökt ta sitt liv.

2. Bakgrund

Rapporten är en del av ett större projekt som heter ”Lär mig!”. Projektet finansieras av Allmänna Arvsfonden och syftar till att stärka unga homo-, bisexuella och transpersoners självbild samt öka kunskap, förståelse och handlingskraft hos alla ungdomar. Projektet syftar även till att sprida kunskaper om hbt-ungdomars situation och metoder för att göra den bättre. Detta görs genom utbildningsinsatser som riktar sig mot barn- och ungdomsorganisationer samt information och opinionsbildande arbete riktade till barn och föräldrar.

3. Forskning och rapporter

Före genomgången av NMAs enkätundersökning presenteras nedan studier i urval som rör unga homosexuella, bisexuella och transpersoner. Dessa har som huvudskaliga fokus på homosexuella ungdomar i och med att den gruppen har studerats mer än bisexuella och transpersoner.

3.1 Psykisk Hälsa och ohälsa hos ungdomar 16-24 år som attraheras av personer av sitt eget kön – en enkätundersökning (Hans Hanner, Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet 2002)

Mot bakgrund av NOVA-rapporten, en norsk undersökning om livssituationen för homosexuella kvinnor och män i Norge (1999) har Hanner forskat i svenska förhållanden gällande unga bi- och homosexuellas hälsa och livsvillkor. NOVA-rapporten är hittills den enda i sitt slag i Norden, och visar att de homo- och bisexuella ungdomar som mår dåligt är fler och mår sämre än ungdomarna i befolkningen i stort. Hanners rapport är den första i sitt slag i Sverige och hans forskning visar liknande resultat som NOVA-rapporten.

Hanners resultat visar att den genomsnittliga komma-ut-åldern för tjejer och killar gemensamt är 16 år och 11 månader. Det är vid den tidpunkten som både tjejer och killar för första gången pratar med någon om sin läggning. Men processen ser i övrigt mycket olika ut för killar och tjejer.

De flesta av killarna i undersökningen har sitt första sexuella möte med en kille, den första kontakten med en homosexuell miljö och chattar på en gay-sajt för första gången under 1 år och 5 månader innan de slutligen pratar med någon om sin sexuella läggning.

De flesta av tjejerna tar däremot kontakt med en miljö där homosexuella rör sig, har sex med en tjej och chattar på en gay-sajt 1 år och 7 månader efter att de pratat med någon om sin sexuella läggning.¹

Rapporten visar att 37 procent av tjejerna och 24 procent av killarna uppgav att de en eller flera gånger försökt ta sitt eget liv. Tjejernas siffror är ungefär dubbelt så höga som i en undersökning på normalpopulationen från 1993, killarnas är ungefär tre gånger så höga.

Genomsnittsåldern för tjejerna var 14 år och 11 månader och för killarna 15 år och 2 månader. Både tjejernas och killarnas genomsnittsålder för (första) självmordsförsöket sammanfaller med ett tänkt första stadium i komma-ut-processen. Tjejernas genomsnittsålder för (första) självmordsförsöket ligger exakt 2 år innan hon pratade med någon om sin läggning, killarnas ligger 11 månader före första gången han hade sex med en kille och 1 år och 9 månader innan han pratade med någon om sin läggning.²

De framträdande orsakerna till självmordsförsöken, som är specifika för gruppen homo- och bisexuella, jämfört med normalpopulationen är, skriver Hanner, en lägre självkänsla och ett lägre skattat allmänt hälsotillstånd, en tätare förbrukning av stora mängder alkohol, en större utsatthet för diskriminering, hot och våld samt ett sämre socialt nätverk. Detta är faktorer som kännetecknar marginaliserade och utsatta grupper i samhället.³

¹ Hanner, s. 59 f.

² Hanner, s. 62.

³ Hanner, s. 63.

3.2 Tystnadens Tyranni – om heterosexualiteten som norm och homofobi i skolan (HomO, 2003)

Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) är en statlig myndighet med uppdrag från riksdag och regering att verka mot homofobi och för att diskriminering på grund av homo-, bi- eller heterosexuell läggning inte skall förekomma på några områden överhuvudtaget i det svenska samhället. HomO skriver i Tystnadens tyranni att skolväsendet inte tillgodoser homo- och bisexuella ungdomars behov och att deras lika värde och rättigheter inte alltid respekteras av dem som verkar i skolan.

HomO menar att undervisningen handlar både om vad som tas upp och vad som inte tas upp. Ungdomar och barn lär sig att heterosexualitet är normalt och att allt annat är avvikande.⁴ HomO betonar att undervisning som berör relationer alltid utgår från heterosexuella relationer och därav från att alla, elever som lärare, antas vara heterosexuella.⁵

Vidare nämns att den sociala miljön är långt från fullgod för de homo- och bisexuella eleverna. Detta utifrån att mobbning, trakasserier eller hot inte hanteras på ett bra sätt. Att det förhåller sig så förstås utifrån en strukturell diskriminering som är inbyggd i utbildningsväsendet. Något som gör att verktygen inte finns för att hantera kränkningar på grund av sexuell läggning till exempel då skolpersonal inte bemöter stark agitation gentemot homosexuella.⁶

Det sägs också att frågor som rör homo- och bisexualitet behöver integreras i alla delar av undervisningen på samma sätt som frågor som rör heterosexualiteten gör det. Integreringen av frågorna måste också ske med tydliga kopplingar till grundläggande värderingar om om alla människors lika värde och rättigheter. Diskussioner om homo- och bifrågor som sker enbart under biologielektionerna eller på särskilda samlevnadsdagar uppges motverka sitt syfte och istället ”förstärker fördomarna och kränker rätten till likabehandling.”⁷

3.3 Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang (Centrum för värdegrundsstudier, 2003)

Rapporten är ett uppdrag från Skolverket ålagt att genomföras av Centrum för värdegrundsstudier vid Göteborgs Universitet. Uppdraget utgörs av en kartläggning av förekomsten av olika former av kränkande behandling såsom rasism, etnisk diskriminering, sexuella trakasserier, homofobi och könsrelaterad mobbning i offentliga och fristående grund- och gymnasieskolor (Värdegrunden, Skolverket).

Könstillhörighet framstår som mycket betydelsefull både som en orsak till kränkningar och som avgörande för vilken form kränkningarna tar både för ”offer” och ”förövre”. Könsrelaterade kränkningar framstår som motiverade av att gränser mellan olika kategorier – flickor och pojkar – skall upprätthållas och den hierarkiska ordningen tydliggöras. Sexuell läggning förefaller ha en central plats som markör i den sociala hierarkin framförallt för

⁴ HomO, s. 4.

⁵ HomO, s. 7.

⁶ HomO, s. 4

⁷ HomO, s. 8.

pojkar. Homofobi är utbrett och tycks konkretisera gränsen för vad som är en "riktig karl" och därmed också avskilja från det kvinnliga.⁸

Bland annat framkom att homofobi hos ungdomarna är tydligt länkade till heteronormativitet, som föreskriver vad det innebär att vara en "riktig" man/kille och en "riktig" kvinna/tjej. När en pojke blir kallad böge eller fjolla är det alltså snarare ett ifrågasättande av hans sätt att iscensätta sin egen maskulinitet än en antydning om att han skulle vara homosexuell.⁹ De vanligaste platserna för kränkning är utomhus och i korridoren, men klassrummet följer tätt därefter. Det fanns alltså inte några fredade platser i skolan, utan kränkningar sker där människor möts och friktion uppstår. I klassrummet möts elever som kanske undviker varandra på rasten.

Utfrysning tycks vara en vanlig kränkingsform i klassrummet vilket också framkommer av intervjuer i årskurs åtta.¹⁰ "Om de homosexuellt relaterat kränkta särskilt studeras utgör de /.../ ungefär en niondel" av alla elever.¹¹ 82 procent av eleverna menade att homosexuella relationer aldrig eller enbart någon enstaka gång tagits upp då de arbetat med sex- och samlevnadsundervisning (n=2230). Cirka 20 procent av eleverna som varit med om att homosexuella relationer uppmärksammats menar att de inte beskrivits som likvärdiga (n=1017).

3.4 Rapportering av regeringsuppdrag: Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft (Skolverket, 2002)

Uppdraget till Skolverket gavs mot bakgrund av den nationella handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering som regeringen presenterade i januari 2001. Enheten Värdegrund – tematiserad forskning vid Göteborgs Universitet har genomfört kartlägningsstudier på uppdrag av Skolverket. Skolverket har utifrån basmaterialet av rapporten Kränkningar i skolan – förekomster, former och sammanhang i sin tur sammanställt ett svar.

Skolverket skriver utifrån rapporten att något fler än var fjärde elev i årskurs 5, 8 och andra året i gymnasiet anger att de själva blivit kallade för könsrelaterade ord eller benämnts som en sexuell eller homosexuell läggning. Det framgår också att homofobi finns, särskilt bland pojkar, där den egna könsrollsidentiteten förefaller bli mest hotad av det homosexuella samt att pojkar i årskurs åtta reagerar kraftigare än flickor på att bli kallade för något homosexuellt.

Studien visar att en majoritet av elever i årskurs 5, 8 och 2:a året i gymnasiet menade att man i sex av de sju ämnen man tillfrågats om aldrig uppmärksammat homosexualitet. Enligt eleverna är homosexualitet och homofobi det område som generellt tas upp minst av skolan. Homosexualitet är också det minst uppmärksammade området i de lokala styrdokumenterna. Endast i 19 procent av skolorna har området lyfts fram. Skolorna uppger sig arbeta med värdegrundsfrågor, vilka också framhålls som viktiga i de lokala arbetsplanerna, men samtidigt förefaller de utesluta sådana frågor som till exempel mångkulturalism och sexuell läggning.

⁸ Centrum..., s. 52.

⁹ Centrum..., s. 107.

¹⁰ Centrum..., s. 105.

¹¹ Centrum..., s. 185.

3.5 Vad hände sen? Riksdagsbeslut och myndigheters åtgärder för att förbättra homosexuellas situation (Folkhälsoinstitutet Rapport 1997:28)

Folkhälsoinstitutets rapport, som följer upp Riksdagens beslut om homosexuellas situation i samhället (prop 1986/87:124), presenterar resultat som bygger på skriftliga uppgifter från berörda myndigheter.

Trots att det i sammanfattningen konstateras att ”det blir allt vanligare att information om homosexualitet förekommer”, så är det ”fortfarande så att det ytterst är den enskilde lärarens och skolledarens engagemang som avgör vilken utbildning eleverna får om homosexualitet.”¹² Och på högskolans område har ”utbildningen om homosexuellas situation endast marginellt förbättrats under de senaste tio åren. Det är oftast så att om någon undervisning överhuvudtaget förekommer beror det i stor utsträckning på elevernas eget engagemang. Inom forskningsområdet sker endast sporadiska insatser.”¹³

3.6 Arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling – Undervisningen om sex och samlevnad (Nationella kvalitetsgranskningar 1999)

Skolverket har på regeringens uppdrag granskat kvaliteten i skolverksamheten hos några av landets kommuner och fristående skolhuvudmän, med inriktning på läroplanernas värdegrund. Tretton utbildningsinspektörer har granskat hur 80 skolor arbetar med sexual- och samlevnadsundervisning.

Det som framkom i undersökningen var stora skillnader mellan och inom skolor. Något som innebär olika förutsättningar för elever att få kunskaper i ämnet. Ett fåtal grund- och gymnasieskolor har formulerat mål för sex- och samlevnadsundervisningen skriftligt. Instruktionerna till lärarna är otydligt vilket också gäller ansvaret för undervisningen.¹⁴

Ett annat resultat i undersökningen var att någon dokumentation av undervisningen inom ämnet inte sker.¹⁵ ”Två viktiga orsaker till om och hur sex- och samlevnadsundervisningen bedrivs, är förekomsten av tydlig styrning och en medveten diskussion bland lärare, elever och andra intressenter om innebörden i begreppen sexualitet, samlevnad och jämställdhet. Det finns för närvarande ingen garanti för att alla elever får denna undervisning eller att det sker en utveckling av kunskapsområdet.”¹⁶

3.7 ”Homosexualitet är inte olagligt om man är över 15 år” - Inkludering och exkludering av homosexuella, bisexuella och transpersoner i biologiböcker. (RFSL Ungdom 2003)

RFSL Ungdom genomförde under 2003 en granskning av de 15 vanligast förekommande biologiböckerna för grund och gymnasieskolan. Resultatet redovisades i rapporten

¹² Vad hände..., s. 5.

¹³ Vad hände..., s. 5.

¹⁴ Arbetet..., s. 52.

¹⁵ Arbetet..”, s. 52.

¹⁶ Arbetet..., s. 53.

“Homosexualitet är inte olagligt om man är över 15 år”; inkludering och exkludering av homosexuella, bisexuella och transpersoner i biologiböcker. Det visade sig att endast en bok klarade granskningen. Flera böcker tog upp homosexualitet i former av en övergående ”fas” eller i ett sammanhang där det jämfördes med pedofil.

” Frånvaron av en trygg skolmiljö verkar hämmande och rentav destruktivt på individer mitt uppe i processen att komma ut och hitta sig själv. De år då den unga människan ska få utrymme att utveckla sin person, färgas istället av förvirring eftersom den bild av sexualitet som skolan presenterar inte bara är inkonsekvent utan också bristfällig då den förtiger alternativt förminskar de känslor som dessa ungdomar upplever.”¹⁷

Under hösten 2004 genomförde Ekot (Sveriges Radio) en undersökning för att se spridningen av böckerna som RFSL Ungdom svartlistade. Den visade att vara femte skola använder någon av de svartlistade böckerna.

4. Föräldraundersökningen

Syftet med undersökningen är att kartlägga hur föräldrar till ungdomar i högstadiet förhåller sig till samtal med sina barn om frågor som rör homosexuella, bisexuella och transpersoner.

4.1 Metod

För att minska risken för mer tillrättalagda svar har frågor om homosexualitet blandats med andra ämnen som till exempel alkohol och mobbning. På det sättet ges en trovärdigare bild av hur föräldrar pratar kring HBT jämfört med en enkät som tar upp ämnet på ett mer direkt sätt.

Av samma anledning ville vi inte riskera ett frågebatteri med en allt för tydlig HBT-profil och har därför valt att inte explicit fråga om bisexualitet.

Vi har även gjort bedömningen att begreppet ’transperson’ är oklart för många föräldrar och har istället valt att fråga om könsroller. Synen på vad som är kvinnligt eller manligt och vad som händer när man bryter mot de normerna är något som har en stor inverkan på många transpersoners liv.

Urvalet av andra ämnen vi har frågat om är gjort av NMA. Övriga ämnen är *Droger, Alkohol, Mobbning, Rökning/Tobak, Hälsa/Motion, Rasism, Ekonomi och Sex*. Det finns givetvis många ämnen som föräldrar och barn talar om men ovanstående ämnen är valda för att få en referensram för att bedöma hur man talar om homosexualitet och könsroller.

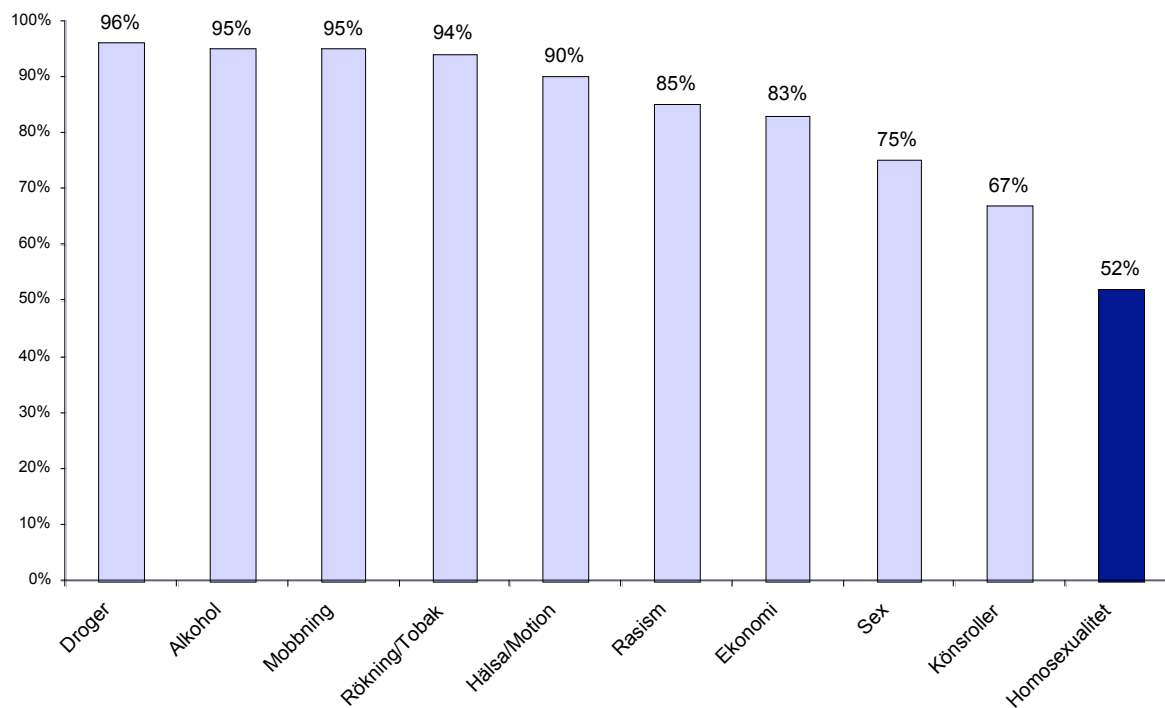
Undersökningen är baserad på en internetenkät på 252 föräldrar till barn i högstadiet. Föräldrarna är mellan 35 och 55 år, urvalet är slumpmässigt och representativt på kön och var i Sverige de bor.

Fältperioden för datainsamlingen var mellan 19 och 25 november 2005.

¹⁷ ”Homosexualitet...”, s. 17.

4. 2 Resultat

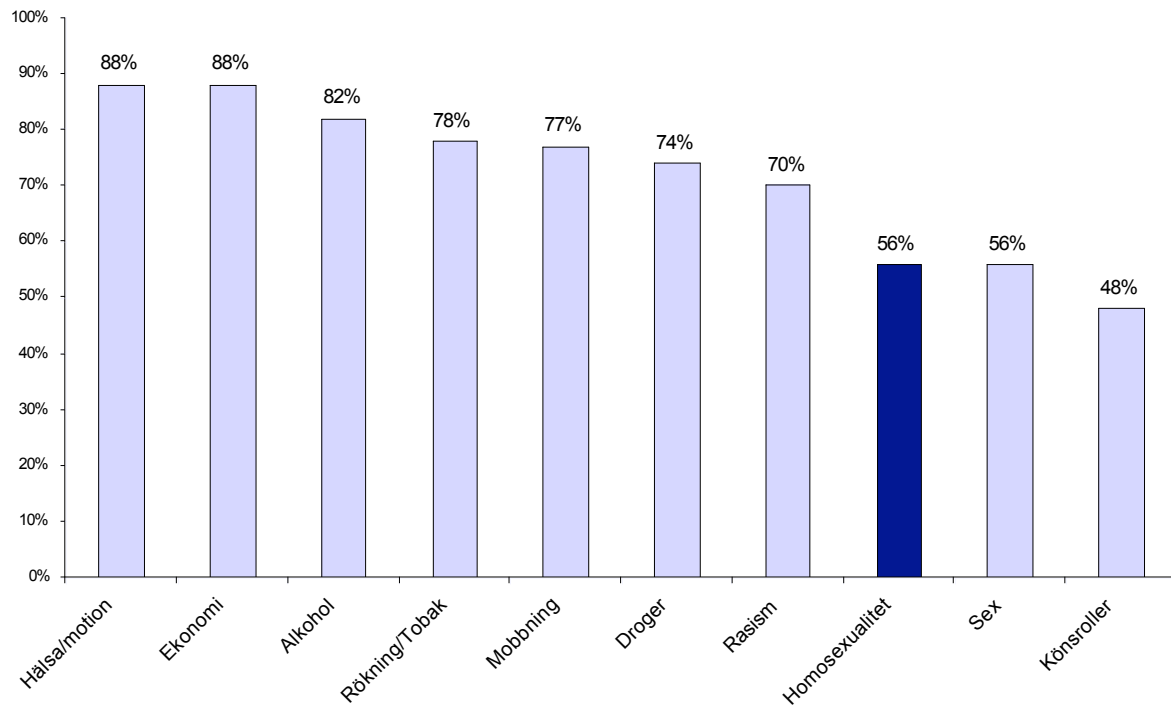
4.2.1 Vad föräldrar tycker att det är viktigt att prata om

Frågelydelse: "Hur viktigt tycker du att det är att prata med ditt barn om följande frågor... Mobbning, Alkohol etc". Frågeordningen har roterats.

Svarsalternativ: Femgradig skala från "inte alls viktigt" (1) till "mycket viktigt" (5). Diagrammet visar de som svarat alternativ 4 respektive 5.

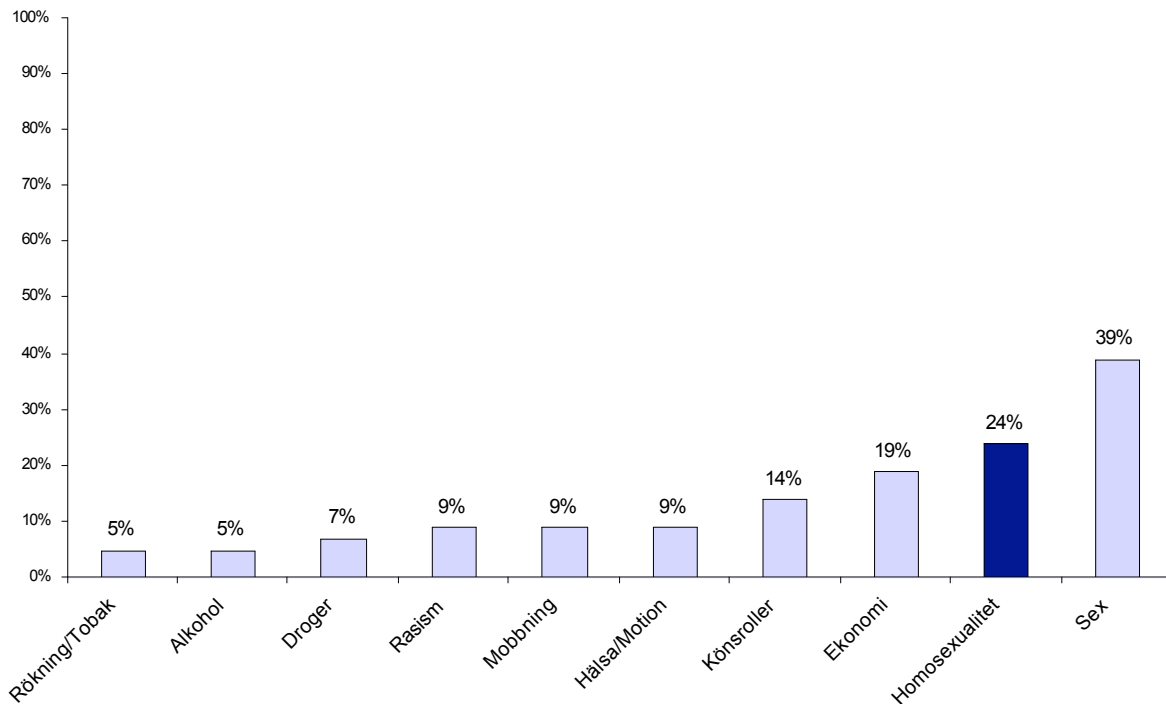
4.2.2 Vad föräldrar och barn pratar om

Frågelydelse: "Har någon av följande frågor kommit upp i diskussion med ditt barn det senaste året?.. Mobbing, Alkohol etc". Frågeordningen har roterats

Svarsalternativ: Ja, nej, vet ej. Diagrammet visar de som svarat ja.

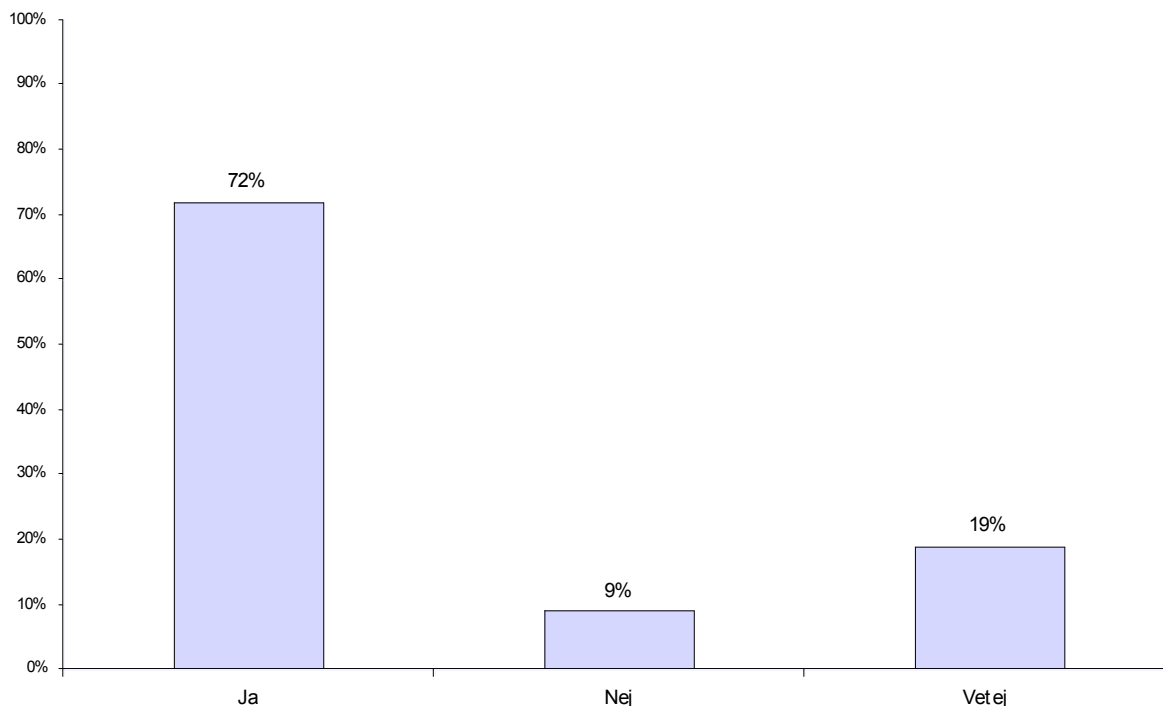
4.2.3 Vad föräldrar tycker det är svårt att prata om

Frågelydelse: "Hur svårt tycker du att det är att prata med ditt barn om följande frågor.. Mobbing, Alkohol etc". Frågeordningen har roterats

Svar: Femgradig skala från "mycket lätt" (1) till "mycket svårt" (5). Diagrammet visar de som svarat alternativ 3, 4 respektive 5.

4.2.4 Informationsmaterial kring HBT

Frågelydelse ”RFSL Ungdom (Ungdomsförbundet för sexuellt likaberättigande) bedömer att föräldrar kan behöva stöd för att prata om homosexualitet, bisexualitet och transpersoner med sina tonårsbarn. Tycker du att informationsmaterial i form av tex broschyrer eller information på nätet kring dessa frågor är en bra idé? Motivera gärna ditt svar”

Exempel på motiveringar: (urvalet har gjorts för att visa spridningen i svaren)

”Känner inte att jag har egna fördomar
men vet att det är mycket känsligt under tonåren ungdomar emellan”
Pappa, 44 år

”Det kan vara svårt att prata med sina barn
om sådana saker”
Mamma, 48 år

”Det löser man väl som förälder”
Mamma, 41 år

”Ja, jag tror överlag att föräldrar är ganska okunniga i de här frågorna
och tyvärr också ganska intoleranta. Jag stöder tanken om information och tycker att
information ut till föräldrar i skolorna skulle vara oerhört värdefull. Jag tror att det behövs
ganska mycket upplysning på rätt sätt”

Mamma, 38 år

”Därför att många föräldrar är rädda för att prata om sexualitet med sina barn. Det här skulle hjälpa, vara en ingång.”

Pappa, 41 år

”Det finns ju mängder av information att ta del av på internet. Jag tror den informationen räcker om någon exemplifiering behövs. Annars är det nog viktigt att inte vara generad och att framföra informationen sakligt. Det får ju inte bli något fult över det hela - homosexualitet ska inte skämmas bort, eller förlöjligas. kan vara svårt att prata med sina barn om sådana saker”

Mamma, 50 år

” Det tycker jag men det får vara en bra nyanserad info det är ibland lätt att det blir så stort fokus på just det intimt sexuella istället för att beskriva det fina i ett bra förhållande mellan människor som tycker om varandra”

Pappa, 47 år

”Har ingen större lust att prata om homosexuella och transvestiter med mina barn. Tycker media fokuserar alldeles för mycket på dessa grupper. Man känner sig nästan udda som heterosexuell!”

Pappa, 38 år”

”Vet inte, vi har talat om det någon gång och har flera homosexuella i vår bekantskapskrets så det är inget som ses som konstigt..”

Mamma, 38 år

4.3 Analys

I undersökningen har vi inte explicit frågat föräldrar om varför de väljer att inte prata om HBT-frågor. Vi kan dock konstatera att i relation till övriga frågor så ses könsroller och homosexualitet som mindre viktiga att prata om och föräldrar talar även i betydligt mindre utsträckning om de här frågorna med sina barn.

Det som är svårt och det som är viktigt

En fjärdedel av föräldrarna i undersökningen tycker inte att det är lätt att prata om homosexualitet. Antalet intervjuer i denna grupp är lågt men resultaten indikerar på en stark koppling mellan att ett ämne är svårt att tala om och att man inte tycker att det är viktigt.

Svåra frågor drar man sig för att prata om även om man är medveten om att det finns problem. Det kan dessutom vara så att föräldrar väljer att inte se eller tänka på frågor som upplevs som potentiellt jobbiga att prata om.

En tidigare undersökning om mobbning (Tillsammans 2002) har till exempel visat att föräldrar anser att mobbning är ett problem i skolan generellt men inte sitt eget barns klass. Det minskar chansen att föräldrar reagerar på de signaler som kanske finns där.

Föräldrar kan alltså mycket väl vara medvetna om att det är svårt för HBT-ungdomar i skolan generellt men inte se att det skulle vara ett problem i just det egna barnets klass. Om man som

förälder tycker att HBT-frågor är svåra så är det lätt att man ser dem som mindre viktiga och därmed väljer att inte prata om det.

Vad kan göra homosexualitet svårt att tala om?

Det finns starka normer och regler om hur flickor och pojkar ska vara. Det krävs inte mycket för att flickor som bryter mot reglerna kallas för hora och en kille som avviker blir kallad bög. Oftast avses inte detta att tolkas bokstavligen utan är mer en markering att personen på något sätt bryter mot regler hur tonåringar ska vara.

Att barn i den här åldern möter ett starkt tryck från skolkamrater att anpassa sig till reglerna är något som nog de flesta föräldrar vet om men just könsroller är förutom homosexualitet och sex den fråga som föräldrarna i undersökningen ser som minst viktig att prata om.

Dessutom är sex det svåraste området för föräldrar att prata om. För vissa föräldrar kan det för det första vara svårt att förhålla sig till att tonårsbarnen börjar mogna även sexuellt. Dessutom innebär tonåren att en rad potentiellt svåra frågor som till exempel graviditet och könssjukdomar kan bli aktuella.

HBT-frågor handlar såväl om sexualitet som könsroller. Det är därför inte så förvånande att många föräldrar väljer att inte prata om det med sina barn.

Informationsmaterial

Många föräldrar instämmer i frågan om informationsmaterial är en god idé (72%).

Av de öppna svaren framgår att det för vissa föräldrar finns en osäkerhet kring HBT-frågor och hur man kan prata om det tillsammans med sina barn. Andra föräldrar lyfter fram att de personligen inte har några problem att prata med sitt barn men att ett informationsmaterial är välkommet. Det är endast ett fåtal föräldrar som är direkt negativa till att prata om homosexualitet med sina barn.

Att föräldrar omedelbart skulle ta upp HBT-frågor med sitt barn efter att ha fått ett informationsmaterial är kanske inte något man kan förvänta sig. Däremot är det troligt att informerade föräldrar är bättre förberedda på att prata om homosexualitet, bisexualitet och transpersoner när det kan behövas.

5. Slutsatser

Genom NMAs enkätstudie liksom i de rapporter vi hänvisar till framkommer en tydlig bild. Man kan börja med att konstatera att skolan utgör - precis som alla andra områden i samhället där ett aktivt jämlikhetsarbete på hbt-området saknas – en mycket homofob miljö där få insatser görs för att förändra situationen.

Som exempel kan nämnas att cirka 20% av alla skolor har litteratur som gör jämförelse mellan homosexualitet och pedofili¹⁸, 82% av eleverna har inte fått någon undervisning kring frågor som rör homosexualitet¹⁹ och homofobin är mycket starkt utbredd i högstadiet²⁰. Vidare kan nämnas att HBT-ungdomar i högre grad försöker ta sitt liv än andra ungdomar, 37% av flickorna och 24% av pojkarna har en eller flera gånger försökt ta sitt liv, medelåldern för första försöket sker under högstadietiden²¹. Samtidigt ser vi att föräldrar med barn på högstadiet anser att frågor som berör homosexualitet och könsroller tillhör bland de minst viktiga att prata om med sina barn, det är också något man tycker är svårt att prata om.

Situationen kan beskrivas som ett vakuum, där många vet att det finns ett problem men ingen tar ansvar för att lösa det. Förlorare blir framför allt de ungdomar som bryter mot normen, där att vara hbt inte passar in i vad som anses vara ”rätt”.

Vi kan samtidigt se att så många som 72% av alla föräldrar tycker det är en bra idé med information i form av en broschyr eller på internet. Det kan antas att sådan information skulle kunna stärka föräldrarnas roll i sin relation till barnet.

Med andra ord ser vi både att homofobin är utbredd och behovet av verktyg för att komma till rätta med detta från föräldrahåll är både stort och uttalat.

¹⁸ Sveriges radio, EKOT 2004

¹⁹ Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang (Centrum för värdegrundsstudier, 2003)

²⁰ Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft (Skolverket, 2002)

²¹ Psykisk Hälsa och ohälsa hos ungdomar 16-24 år som attraheras av personer av sitt eget kön – en enkätundersökning (Hans Hanner, Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet 2002)

6. Åtgärdsförslag

Homofobin är utbredd och behovet av verktyg för att från föräldrahåll komma till rätta med den är stort. Föräldrar är i dessa avseenden en svårnådd grupp. De ”vanliga” styrmedlen som samhället kan tillgå räcker inte till då lagstiftning och institutioner inte är utformade på ett för sammanhanget ändamålsenligt sätt. Vi har mot den bakgrunden och de tydliga behoven formulerat ett antal första åtgärder som är nödvändiga för att tillmötesgå de behoven.

- Varje kommun bör erbjuda utbildning i hur man diskuterar sex- och samlevnad riktad till föräldrar. En sådan behöver innehålla moment där kunskap erbjuds om hur normer samspelar, att till exempel homofobi, sexism och rasism hänger ihop.
- Riktade medel bör erbjudas organisationer och myndigheter som arbetar gentemot föräldra- och barn- och ungdomsgrupperna för att kunna erbjuda information om hbt-ungdomars villkor och heteronormativitet.
- Mycket skulle vara vunnet om dessa frågor lyftes redan i förskoleverksamhet. Därför behövs utbildningsinsatser för personal inom dessa verksamheter.
- Säkerställ att kompetensen finns hos elevhälsa och andra yrkesgrupper som arbetar gentemot ungdomar och/eller föräldrar.
- Kommunernas handlingsplaner om barns rättigheter som har skrivningar som berör antidiskrimineringsarbete och stöd till identitetsutveckling, behöver kompletteras med tydliga skrivningar kring frågor som rör sexuell läggning och könsidentitet/uttryck.
- Varje kommun bör tillhandahålla kurativ verksamhet med hbt-kompetens för föräldrar och barn.